

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The political economy of immigration and welfare state reform: a collection of comparative political and economic essays on human mobility and social protection
Fenwick, C.E.

Citation

Fenwick, C. E. (2025, November 12). *The political economy of immigration and welfare state reform: a collection of comparative political and economic essays on human mobility and social protection*. Meijers-reeks. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4282600>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4282600>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederlandse samenvatting (Dutch summary)

De politieke economie van hervormingen in de welvaartsstaat: een bundel essays over migratie en sociale bescherming

Deze dissertatie, *The Political Economy of Welfare State Reform: a collection of essays on human mobility and social protection*, onderzoekt de centrale onderzoeksvraag in hoeverre immigratie structureel en conceptueel de grenzen van Europese welvaartsstaten uitdaagt. Door theoretische inzichten uit de vergelijkende politieke economie en sociale psychologie te combineren, draagt het onderzoek bij aan een meer genuanceerd begrip van de wijze waarop Europese welvaartsstaten zich aanpassen aan migratiedruk.

Het onderzoek stelt expliciet vraagtekens bij de wijdverspreide aanname dat immigratie onvermijdelijk de houdbaarheid of generositeit van welvaartsstaten ondermijnt. Dergelijke zorgen zijn prominent aanwezig in de maatschappelijke en politieke discussie, vooral in tijden van economische onzekerheid of verhoogde migratiestromen. In deze context worden migranten geregeld voorgesteld als een financiële last voor de staat, wat zou moeten leiden tot versobering van sociaal beleid, migratiebeperking of uitsluiting van toegang tot sociale voorzieningen. Zulke claims zijn echter zelden gebaseerd op solide empirisch bewijs en gaan vaak voorbij aan de complexiteit en diversiteit van migratiestromen, beleidscontexten en institutionele kaders.

Als reactie op deze vraagstukken, biedt deze dissertatie een empirische benadering waarin rekening wordt gehouden met verschillende contextuele factoren. In plaats van immigratie als een monolithisch risico voor welvaartsstaten te beschouwen, ontleedt het onderzoek verschillende vormen van migratie —met name intra-Europese arbeidsmobiliteit— en analyseert het hoe deze verband houden met de generositeit van de welvaartsstaat. Deze analyse vindt plaats op twee niveaus: via vergelijkende studies op macroniveau van overheidsuitgaven en indicatoren van welvaartsgenerositeit, en op basis van data op microniveau over beleidsvoorkeuren ten aanzien van herverdeling en sociale bescherming. Deze benadering van zowel de aanbod- als de vraagzijde van herverdelingsmechanismen stelt de dissertatie in staat om te analyseren hoe overheden hervormingen vormgeven in reactie op immigratie en hoe migratie de publieke opinie voor sociaal beleid kan beïnvloeden.

Een belangrijke methodologische vernieuwing betreft de ontwikkeling en toepassing van nieuwe indicatoren die intra-Europese arbeidsmobiliteit preciezer in kaart brengen. Deze vullen een significant gat in het bestaande onderzoek, dat doorgaans onvoldoende onderscheid maakt tussen verschillende migratietypen of hun respectieve implicaties. Door traditionele immigratie-indicatoren (zoals het aandeel buitenlandse geboorten) te combineren met gegevens over arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese lidstaten naar West-Europa, wordt een migratievorm onderzocht die zowel politiek gevoelig als economisch relevant is binnen het kader van Europese integratie. De bevindingen leveren een krachtig tegengeluid op ten opzichte van de *'race-to-the-bottom'*-theorie. Uit meerdere analyses blijkt dat immigratie—met name arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europa—niet samenhangt met een afbouw van sociaal beleid. In sommige contexten is zelfs sprake van stijgende sociale uitgaven of beleidsinspanningen ter versterking van de welvaartsstaat. Dit suggereert een grotere veerkracht van Europese welvaartsstaten dan vaak wordt verondersteld, en wijst op het vermogen van beleidsmakers om herverdelende instituties aan te passen aan demografische veranderingen.

Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in het concept van *'embedded liberalism'*: overheden kunnen sociale bescherming uitbreiden als reactie op de economische of sociale onzekerheden die gepaard gaan met open grenzen en arbeidsmobiliteit, met als doel publieke steun voor een open economie te behouden. Een verwante verklaring is de *compensatiehypothese*: burgers kunnen juist méér sociale bescherming verlangen in tijden van verhoogde arbeidsmobiliteit, wanneer gevoelens van baanonzekerheid toenemen—ongeacht of deze gevoelens objectief gerechtvaardigd zijn. Een van de empirische bevindingen van deze dissertatie is dat intra-Europese arbeidsmobiliteit positief samenhangt met gepercipieerde baanonzekerheid in ontvangende landen, wat op zijn beurt aanleiding kan geven tot meer publieke steun voor het behouden of uitbreiden van sociaal beleid gericht op het verminderen van gepercipieerde arbeidsmarktrisico's geassocieerd met migratie.

Naast inzichten uit de politieke economie maakt deze dissertatie gebruik van psychologische en sociologische theorieën, waaronder de intergroeps-contacttheorie. Deze stelt dat intensiever contact tussen groepen negatieve stereotypering en *'welfare chauvinism'* kan temperen, en daarmee steun voor universeel sociaal beleid kan bevorderen. In regio's met beperkte migratie-ervaring kan gebrek aan dergelijke contacten de voedingsbodem vormen voor angst en vijandige opvattingen over de impact van migratie op sociale voorzieningen.

Naast de empirische bijdrage levert deze dissertatie ook een theoretische bijdrage aan debatten binnen de comparatieve politieke economie. Theoretische argumenten die stellen dat immigratie noodzakelijkerwijs leidt tot

minder genereuze welvaartsstaten worden door de empirische bevindingen uit dit onderzoek op de proef gesteld. In plaats daarvan laat dit onderzoek zien dat genoemde mechanismen afhankelijk zijn van institutionele en andere contextuele factoren.

De dissertatie levert ook een tweede bijdrage aan theoretische debatten binnen de vergelijkende politieke economie. Ze stelt deterministische modellen ter discussie die een terugdringing van de welvaartsstaat voorspellen als een automatisch gevolg van immigratie, en pleit in plaats daarvan voor een institutionele en contextafhankelijke benadering. De reactie van de verzorgingsstaat op immigratie kan worden beïnvloed door het type regime, de opzet van het programma, en de sociaaleconomische en politieke dynamiek. Zo illustreert het vijfde hoofdstuk van dit proefschrift het belang van werkloosheid als moderator van de relatie tussen arbeidsmobiliteit en sociale beleidsvoorkeuren.

Immigratie stelt Europese welvaartsstaten op de proef, niet doordat zij deze per definitie ondermijnt, maar doordat zij beleidsmatige en institutionele reacties uitlokt die variëren afhankelijk van het type migratie, de beleidscontext en institutionele kenmerken. Deze dissertatie toont aan dat met name intra-Europese arbeidsmobiliteit niet alleen kan samengaan met, maar onder bepaalde voorwaarden zelfs kan bijdragen aan de versterking van sociaal beleid. De impact van immigratie op de welvaartsstaat is daarbij afhankelijk van publieke percepties, economische omstandigheden en de manier waarop beleid wordt vormgegeven, waarmee wordt laten zien dat aannames die stellen dat welvaartsstaten onvermijdelijk vastlopen als gevolg van migratie niet opgaan.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat beleidsmakers niet automatisch moeten veronderstellen dat immigratie leidt tot een noodzakelijke afbouw van sociaal beleid. Integendeel: immigratie en een robuust sociaal beleid kunnen naast elkaar bestaan. Beleidsmakers en politici zouden kunnen inzetten op genuanceerde communicatie over de sociale en economische bijdragen van migranten, vooral op plekken waar sprake is van beperkte directe ervaring met migratie. Daarnaast kunnen beleidsmakers zich richten op versterkte internationale samenwerking, onder meer door het uitwisselen van *'best practices'*, het harmoniseren van sociale normen, en de ontwikkeling van gecoördineerde beleidskaders binnen de EU.

Ten tweede wijst de dissertatie op het belang van betere dataverzameling omtrent migratie. De beschikbaarheid, consistentie en toegankelijkheid van migratiegegevens zijn momenteel onvoldoende georganiseerd, vooral ten aanzien van tijdelijke, seizoensgebonden en circulaire migratie. Individuele surveydata en administratieve gegevens zouden uitgebreider en beter toegankelijk moeten zijn voor wetenschappelijk onderzoek, om zo bestaande kennisvelden te dichteren en de effectiviteit van beleid te vergroten.

Ten derde benadrukt de studie de rol van de bredere economische context waarin migratie plaatsvindt. De relatie tussen migratie en sociaal beleid is niet lineair en is afhankelijk van factoren als economische groei, werkloosheid en arbeidsmarktonzekerheid. Een veelbelovende richting voor toekomstig beleid is de uitbreiding van actief arbeidsmarktbeleid, dat niet alleen bijdraagt aan het economische concurrentievermogen van nationale economieën, maar ook gevoelens van baanonzekerheid kan verminderen door het aanpassingsvermogen van werknemers te versterken.

Voor toekomstig onderzoek identificeert de dissertatie enkele veelbelovende richtingen. Ten eerste is er behoefte aan een meer gedifferentieerde benadering van migratiecategorieën—zoals arbeidsmigratie, gezinshereniging, studentenmigratie, pensioenmigratie en asielmigratie—omdat elk van deze typen mogelijk verschillende beleidsimplicaties en maatschappelijke en politieke reacties oproept. Zo leiden arbeidsmigranten uit MOE-landen tot andere dynamieken dan migranten uit andere EU-regio's.

Ten tweede verdient het interactie-effect tussen het ontwerp van sociale programma's en immigratie meer aandacht. In hoeverre is de politieke weerstand tegen immigratie groter in landen waarin sociale uitkeringen voornamelijk uit de algemene middelen worden gefinancierd? Bieden werknemersverzekeringen die vanuit premies worden gefinancierd meer standvastigheid tegen "*welfare chauvinism*"? Beide vragen zijn nog niet voldoende onderzocht en zijn essentieel om te begrijpen hoe welvaartsinstituten zich ontwikkelen onder demografische druk. Vergelijkend empirisch onderzoek dat systematisch deze dynamieken onderzoekt tussen landen en beleid kan hier belangrijke inzichten opleveren.

Ten derde is de rol van vaardigheden onder migranten en de invloed daarvan op de generositeit van de verzorgingsstaat van belang. Politiek-economische modellen voorspellen dat laag- en hooggeschoolde migratie verschillende effecten hebben op beleidsvorming, maar het empirische bewijs hiervoor is beperkt. Betere gegevens, met name op macroniveau zoals representatieve gegevens over de verdeling van vaardigheden en opleidingsniveau binnen verschillende typen migranten, zijn noodzakelijk om deze hypothesen te toetsen.

Tot slot vormen de structurele kenmerken van de arbeidsmarkt — zoals de opkomst van precare arbeid, duale arbeidsmarkten en de platformeconomie — een veelbelovend onderwerp voor toekomstig onderzoek naar de relatie tussen migratie en hervormingen van de welvaartsstaat. Migrant bevinden zich vaak in marginale of onzekere arbeidsposities, wat vragen oproept over hoe evoluerende arbeidsmarktinstellingen de inclusiviteit van welvaartssystemen zullen beïnvloeden. Ook integratiebeleid verdient hierbij aandacht, aangezien dit op de lange termijn bepalend kan zijn voor

hoe migranten worden gezien: als bijdragende burgers of als afhankelijke ontvangers van overheidssteun.

Samenvattend, het onderzoek doorbreekt deterministische en alarmistische verhalen en legt in plaats daarvan de nadruk op de institutionele, economische en politieke factoren die beleidsuitkomsten bepalen. Door zich te richten op intra-Europese arbeidsmobiliteit, het ontwikkelen van nieuwe indicatoren en het combineren van macro- en microniveaus van analyse, vult deze studie een belangrijk gat in de bestaande literatuur. De centrale boodschap is dat de toekomst van de Europese welvaartsstaat niet gedetermineerd wordt door migratie, maar door politieke keuzes die gemaakt worden door individuen in het stemhokje, en het hierop volgende beleidsontwerp van politici. In dat licht dient migratie niet als bedreiging te worden beschouwd, maar als een toets voor solidariteit, institutionele capaciteit en politieke visie. Daarmee levert de dissertatie ook een bijdrage aan het bredere debat over de toekomst van 'Sociaal Europa' en de vraag in hoeverre traditionele Europese welvaartsmodellen verenigbaar zijn met vrij verkeer van arbeid en verdere EU-integratie.